

Çalışan ve işverene kümülatif matrah yükü!

Abdulkadir Kahraman

Beyannameli mükellef

2019 yılı sonunda “dijital hizmet vergisi” gibi yeni vergiler ihdas edilirken, Gelir Vergisi Kanunu’nda da (“GVK”) değişiklikler yapılarak; Türkiye’de “yeni ekonomik gelişmelere uyum, ekonomik program hedeflerinin gerçekleştirilmesi, vergide adalet, vergi rekabeti, basitlik, etkinlik ve verimlilik ilkeleri çerçevesinde, ‘beyanname veren mükellef’ sayısının artırılması” hedeflendi. Böylece, belirli bir tutarı aşan gelir vergisinden istisna serbest meslek ile belirli bir tutarı aşan ücret gelirlerinin yıllık beyannameyle beyan edilmesi zorunlu hale getirildi.

7194 sayılı Kanun’la yapılan değişikliklerin uygulamasına ilişkin açıklamalar 311 seri numaralı Gelir Vergisi Genel Tebliği ile yapılarak, 7’nci bölümü ücret gelirlerinin vergilendirilmesi açıklamalarına ayrıldı.

İşverenin stopaj sorumluluğu

İşverenlerin çalışanlarının ücretlerinden vergi kesintisi yaparak vergi dairesine ödeme ödevi, Vergi Usul Kanunu’nun 8’inci maddesindeki “vergi sorumlusu” hükmünden doğmaktadır. Bu sorumluluk gereği işverenler, kesilen verginin ödenmesi bakımından vergi dairesinin muhatabı olup, vergiler ödenmediğinde bu vergilerden sorumludurlar. Türkiye’de ücretler kaynakta kesinti (stopaj) suretiyle vergilendirildiğinden; işverenlerin “vergi sorumlusu” sıfatıyla çalışanlarının ücretlerinden gelir vergisi kesinti yapma ve ödeme yükümlülüğü bulunmaktadır.

Kümülatif matrah esası

7194 sayılı Kanun’un uygulamasıyla ilgili 311 seri numaralı Tebliğ yayımlanana kadar işverenler, vergi sorumlusu olarak bir takvim yılında kendi ücret ödemeleri dışında çalışanlarının diğer işverenlerden elde ettiği ücret ödemeleri veya yıl içinde çalışmaya başlayan ücretlilerin önceki işverendeki ücretlerini içeren “kümülatif gelir vergisi matrahını” takip etmeleri gerekmiyordu. Her işveren ödediği ücrete, diğer işveren veya işverenlerin ödediği ücretle bağlantı kurmaksızın (kümülatif vergi matrahı) tevkifat uygulamaktaydı.

Ancak 311 seri numaralı Tebliğ’in 21’inci maddesiyle “özel sektör işyerlerinde birden fazla işverenin yanında çalışanların durumu” başlığıyla yeni açıklamalar yapıldı. Tebliğ açıklaması ile aynı takvim yılı içinde tek işverenden elde edildiği kabul edilen ücretlerin “kümülatif matrah esas alınmak suretiyle vergilendirilmesi” esas alındı. Tek işverenden elde edilen ücretler açısından bu açıklama malumun ilanı ve GVK hükümlerinin bir gereğidir.

Fakat bu açıklamaya ilave olarak, “aynı takvim yılı içinde iş değiştiren çalışanın, ücret gelirin e ilişkin gelir vergisi matrahını yeni işverene bildirerek ücretinin gelir vergisi

tarifesine göre önceki işverenden elde ettiği gelirleri de kapsayan kümülatif matrahı esas alınmak suretiyle vergilendirilmesini talep edebileceği” belirtilerek; çalışanın böyle bir talebi olduğunda “yeni işveren kümülatif matrahı dikkate alarak tevkifat yapar” açıklaması yapıldı.

Tebliğ’de, 7194 sayılı Kanun’la yapılan değişiklik sonrasında bir takvim yılında birden fazla işverenden elde ettiği ücret gelirleri kümülatif matrah esas alınarak vergilenen çalışanın, ücret gelirlerini yıllık beyannameyle beyan etme yükümlülüğü nedeniyle (600.000 TL’yi aşan ücretlerin varlığı halinde), çalışanın yıllık gelir vergisi beyannamesindeki matrah üzerinden hesaplanan gelir vergisinden kümülatif matrah dikkate alınarak işveren tarafından yapılan tevkifata istinaden ödenen vergiler mahsup edilebileceği yer aldı.

Diğer taraftan kümülatif matrahının ikinci işverene taşınması, çalışanın yıllık beyanname verme ödevi ortadan kaldırmamaktadır. Kümülatif matrah nedeniyle tevkif edilen verginin yıllık beyannamedeki vergiden mahsubunun idarenin vergi kaybına yol açmaması nedeniyle vergi ziyai cezası kesilmezse de gelir sahibinin beyanname vermeme fiili usulsüzlük cezasını gerektirir.

Neden kümülatif matrah?

Öncelikle 2020 yılında hangi durumlarda ücret gelirlerinin yıllık gelir vergisi beyannamesi ile beyan edileceğine bakalım. Bu durumlar aşağıdaki gibidir:

- Tek işverenden ücret geliri elde eden ve ücret gelirleri toplamı 600.000 TL’yi aşanlar,
- Birden fazla işverenden ücret geliri elde eden ve birinci işverenden aldıkları ücretlerde dâhil olmak üzere ücretleri gelirleri toplamı 600.000 TL’yi aşanlar,
- Birden fazla işverenden ücret geliri elde eden ve birden sonraki işverenden alınan ücretleri toplamı 49.000 TL aşanlar.

Bu belirlemeden sonra kümülatif matrah esası kimin faydasına? Bu esas ilk başta Hazine ve Maliye Bakanlığı’nın, ikinci olarak ise çalışanın faydasıdır. Çünkü bu uygulamayla vergi idaresi yıl içinde daha fazla vergi tevkifatını yıllık beyan öncesinde toplayacak; diğer taraftan “net ücret” anlaşması olan çalışanların ücret gelirlerinin kümülatif matrah esasına göre tevkifata tabi tutulması nedeniyle bu çalışanlar beyanname verse bile ek gelir vergisi ödemeyeceklerdir. Hatta beyan halinde beyannamedeki indirimler sayesinde (sigorta, eğitim ve sağlık giderleri gibi) çalışanın stopaj iadesi alması da mümkündür.

Kümülatif matrahında sorunlar, riskler

Öncelikle 311 seri numaralı Tebliğ ile yapılan açıklamanın yaratabileceği sorunlar ana başlıklar altında şu şekilde sıralanabilir:

- Türk Borçlar Kanunu’nun “sözleşme özgürlüğü” ile ilgili 26’ncı maddesine göre taraflar, bir sözleşmenin içeriğini kanunda öngörülen sınırlar içinde özgürce belirleyebilir. Bu durum Anayasa’nın 48’inci maddesindeki “sözleşme hürriyeti” ile güvence altına alınmıştır. Dolayısıyla, 311 seri numaralı Tebliğ’deki bu açıklama “sözleşme özgürlüğü/serbestisi” ile bağdaşmadığı, “ücret esası” ile yapılan bir iş

akdine müdahale etmesi nedeniyle, işveren – çalışan arasındaki “çalışma barışını” zedeleyebilir.

- “Çalışanın talebi üzerine, işveren kümülatif matrahı dikkate alarak tevkifat yapar” açıklamasının, GVK’nın 94, 103 ve 104’üncü madde hükümlerinin lafzı ve ruhunda olmaması nedeniyle bu düzenlemeye imkân vermediği, bu uygulamanın 7194 sayılı Kanun gerekçesindeki, “beyanname veren mükellef sayısını artırma şeklindeki kanun koyucunun iradesi” ile uyumlu olmadığı kanaatindeyiz.

Yukarıda açıklanan genel ilkeler dışında bu uygulamanın işveren ile çalışan arasında sorun çıkarma riski ile taraflara ek yükler yarattığı /yaratabileceği kanaatindeyiz.

Çalışanlar ve işverenler bu durumun ne kadar farkında? Şimdi bir çalışan ve işveren arasında “süresiz / süreli iş akdi” imzalandığını varsayalım. Sözleşmedeki ücret net veya brüt olsun. Çalışanın yeni işverende “kümülatif matrah taşıma talebi halinde” taraflara olası etkilerine bakalım:

Taraf	Net Ücret (+ /-)	Brüt Ücret (+ /-)
İşveren	<ul style="list-style-type: none"> - Gelir vergisi tevkifatındaki artış nedeniyle gider ve nakit çıkışında artış (-) - Kıdem tazminatı artışı (-) - SGK prime esas kazanç artışı (tavan altında olanlar) (-)	- Nötr
Çalışan	<ul style="list-style-type: none"> - Brüt ücret artışı nedeniyle yıllık beyan eşiği aşma (-) - Kıdem tazminatı artışı (+) - SGK prime esas kazanç artışı (tavan altında olanlar) (+)	<ul style="list-style-type: none"> - Brüt ücretteki gelir vergisi tevkifat artışının net ücreti azaltması (-)

(+) olumlu, (-) olumsuz

Dolayısıyla, “kümülatif matrah” taşıma uygulaması Covid-19 ortamında hem işveren hem de çalışan açısından ek yükler ve sorunlara gebe. Bu nedenlerle, “çalışanın talebi halindeki uygulamanın” ortadan kaldırılarak 311 seri numaralı Tebliğ öncesindeki gibi, işveren değişikliğinde kümülatif matrah taşımaya gerek olmadan sürdürülmesi “çalışma barışı” ve “işçi – işverene” ek yükler getirmemesi açısından faydalı olacaktır.

“Vergide tarafsızlık, kaynak kullanımında verimi artırır.”

Bu yazı Ekonomist dergisinin 20 Eylül 2020 tarihli 2020/27. sayısında yayınlanmıştır.

Bu makalede yer alan açıklamalar, yazarının konu hakkındaki kişisel görüşünü yansıtmaktadır. Makaledeki bilgi ve açıklamalardan dolayı EY ve/veya Kuzey YMM ve Bağımsız Denetim A.Ş.’ye sorumluluk iddiasında bulunulamaz. Mevzuatın sık değiştirilen ve farklı anlayışlarla yorumlanabilen yapısı nedeniyle, herhangi bir konuda uygulama yapılmadan önce konunun uzmanlarından profesyonel yardım alınmasını tavsiye ederiz.